

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตประมาณปี พ.ศ. 2510 อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่ตั้งของศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ภาคเหนือและภาคกลาง ซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองขัดแย้งกับรัฐบาลไทย ทำให้เกิดการสู้รบกันอย่างรุนแรงนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 ถึงปี พ.ศ. 2525 สงครามดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากแก่ทั้งสองฝ่าย กองทัพภาคที่ 3 ซึ่งได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการต่อสู้กับฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาล ได้นำยุทธวิธีดำเนินการตามแผนกวาดล้างคอมมิวนิสต์ โดยการสร้างถนนแยกจากสาย พิษณุโลก - หล่มสัก ตรงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 100 บ้านแคมป์สน ไปยัง บ้านเล้าลือ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2514 - 2515 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2517 กองทัพภาคที่ 3 ได้สร้างถนนขึ้นอีกหนึ่งสายจาก บ้านนางัว ถึง บ้านสะเดาะพง เพื่อเชื่อมต่อกับถนนสายแรกเป็นการสร้างแรงกดดันให้แก่ฝ่ายตรงข้าม และสะดวกต่อการลำเลียงกำลังสนับสนุนการสู้รบของฝ่ายรัฐบาล ในปี พ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองรบพิเศษค่ายสฤษดิ์เสนาจังหวัดพิษณุโลก และทรงมีพระราชดำริให้ใช้ "แผนยุทธศาสตร์พัฒนา" เพื่อยุติการสู้รบ โดยใช้พื้นที่สองข้างทางให้เป็นประโยชน์กับทหารและราษฎรทั่วไป ทั้งนี้กองทัพภาคที่ 3 ได้ขอใช้ประโยชน์ที่ดินจากกรมป่าไม้ บริเวณสองข้างทางข้างละ 1 กิโลเมตร เพื่อจัดตั้ง หมู่บ้าน และเป็นการทำลายอิทธิพลของ พคท. ในพื้นที่ให้หมดไปโดยสิ้นเชิง (อำเภอเขาค้อ, 2542; ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน, 2542)

จากแผนพัฒนาดังกล่าวทำให้ต้องตัดต้นไม้ เพื่อนำที่ดินมาใช้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎร สภาพป่าไม้จึงถูกทำลายได้รับความเสียหายอย่างมาก ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมด (Maghescu, 1993) ทำให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพไปอย่างมาก

อำเภอเขาค้อตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำเข็ก ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน เดิมนี้เคยเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติมาก ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด แต่หลังจากที่มีการพัฒนาจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎร พืชและสัตว์หลายชนิดลดลง อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่

ดังกล่าว เป็นตัวแทนของการที่ประชาชนอพยพขึ้นไปอยู่บนที่หุบเขาบนที่สูงที่เป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธาร และทำลายทรัพยากรธรรมชาติในแถบรอยต่อภาคกลางตอนบน ภาคเหนือตอนล่างและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ประชาชนอพยพหาพื้นที่เพาะปลูกหลังจากประสบปัญหาเศรษฐกิจในพื้นที่เดิม โดยเฉพาะการทำนา การอพยพดังกล่าวพบเห็นได้ทั่วไปในบริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ ท้องที่จังหวัด น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เลย และเพชรบูรณ์ อาจกล่าวได้ว่าบริเวณดังกล่าวเป็นแนวปะทะ (Ecotone) ของคนสามภาค ที่มีวัฒนธรรมและความเชื่อในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดการผสมผสานและขัดแย้งกันในการดำรงชีพตลอดจนภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ยังไม่พบว่ามีการศึกษาถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเขาค้อ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศ ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวในอนาคตจึงได้ทำการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำลายป่าไม้ ต่อเศรษฐกิจและสังคม ของเกษตรกรในอำเภอเขาค้อต่อไป

วัตถุประสงค์งานวิจัย

- (1) การศึกษาผลกระทบการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- (2) เพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ทำให้ทราบผลกระทบจากการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
- (2) ทำให้เกิดความมั่นใจในการใช้ข้อมูลดังกล่าวในการเสนอแนะให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขการพัฒนาเชิงนิเวศ
- (3) ได้แนวทางการพัฒนาพื้นที่อำเภอเขาค้อที่เหมาะสมและยั่งยืน

สมมติฐานงานวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้คือ

การสูญเสียป่าไม้มีผลทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความสามารถในการพึ่งพาตัวเองของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำลายป่าไม้ที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคม ของเกษตรกรอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์เท่านั้น

กรอบแนวคิดงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพประกอบกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยอธิบายผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร โดยอาศัยการสัมภาษณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการทำการทำลายพื้นที่ป่าไม้ ตลอดจนช่วงระหว่างที่มีการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในอำเภอเขาค้อ และนำคำตอบที่ได้มาเรียบเรียงเป็นร้อยแก้วบรรยายถึงผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร ข้อมูลที่ได้จะนำไปทดลองทางสถิติอีกครั้ง เพื่อประเมินผลการเป็นตัวแทนของความคิดของประชากรโดยรวมของพื้นที่

นิยามศัพท์

เกษตรกร หมายถึง ประชาชนประกอบอาชีพทางการเกษตร และอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

เศรษฐกิจ หมายถึง เศรษฐกิจที่ชุมชนพึ่งพาซึ่งกันและกัน และพึ่งพาธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ในการดำเนินชีวิต

สังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนระดับหมู่บ้าน

ป่าไม้ หมายถึง ต้นไม้ ที่ดิน รวมถึงหญ้า คลอง บึง ลำน้ำ และสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลกระทบ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการสูญเสียป่าไม้ในอำเภอเขาค้อ ที่ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตและความสามารถในการพึ่งพาตัวเองของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University